

МАКЕДОНСКА АКАДЕМИЈА НА НАУКИТЕ И УМЕТНОСТИТЕ



MACEDONIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
CENTER FOR STRATEGIC RESEARCH

**THE PRESPA AGREEMENT:
INTERNATIONAL SIGNIFICANCE
AND ITS IMPLICATIONS
ON THE EURO-ATLANTIC INTEGRATION
OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA**

SCIENTIFIC DISCUSSION
HELD ON SEPTEMBER 11, 2018

SKOPJE, 2018

МАКЕДОНСКА АКАДЕМИЈА НА НАУКИТЕ И УМЕТНОСТИТЕ
ЦЕНТАР ЗА СТРАТЕГИСКИ ИСТРАЖУВАЊА

**СПОГОДБАТА ОД ПРЕСПА:
МЕЃУНАРОДНО ЗНАЧЕЊЕ
И ИМПЛИКАЦИИ
ВРЗ ЕВРОАТЛАНТСКИТЕ ИНТЕГРАЦИИ
НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

НАУЧНА РАСПРАВА
ОДРЖАНА НА 11 СЕПТЕМВРИ 2018 ГОДИНА

СКОПЈЕ, 2018

Уредувачки одбор:
акад. Владо Камбовски
акад. Таки Фити
акад. Георги Старделов

Лектура и компјутерска обработка:
Здравко Корвезироски

Издавач:
Македонска академија на науките и уметностите

Печат:
„Марсаж“ – Скопје

Тираж:
300 примероци

CIP – Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

341.241(497.7:495):341.171.071.51(4-672ЕУ:497.7)(062)
341.241(497.7:495):327.51.071.51(100-622НАТО:4 97.7)(062)

СПОГОДБАТА од Преспа : меѓународно значење и импликации врз евроатлантските интеграции на Република Македонија : научна расправа одржана на 11 септември 2018 година / [Уредувачки одбор Владо Камбовски, Таки Фити]. - Скопје : Македонска академија на науките и уметностите, 2018. - 136 стр. ; 25 см

Фусноти кон текстот. - Библиографија кон одделни трудови. - Abstract

ISBN 978-608-203-245-0

а) Спогодба од Преспа – Македонија – Грција – Меѓународно значење и импликации – Евроатлантски интеграции – Собири
COBISS.MK-ID 109048842

СОДРЖИНА

I ДЕЛ: МЕЃУНАРОДЕН И ПОЛИТИЧКИ КОНТЕКСТ И ЗНАЧЕЊЕ НА СПОГОДБАТА 7

Таки Фити
За економските придобивки на Република Македонија
од конечниот договор со Република Грција за решавање
на разликите за името и од интензивирањето
на евроатлантските интеграциски процеси 9

Стојан Андов
Да се грижиме за премостување на недоразбирањата
со соседите и да отвориме европска иднина 17

II ДЕЛ: ТОЛКУВАЊЕТО НА СПОГОДБАТА И НЕЈЗИНИТЕ ИМПЛИКАЦИИ 23

Владо Камбовски
Природа, цел и толкување на Договорот од Преспа 25

David Stephenson
Building Political Consensus as a Prerequisite for Successful
Implementation of the Prespa Agreement 51

Вели Креџи
Анализа на пристапот и содржината на Договорот 57

Prof. Dr. Blerim Reka
Geopolitical impact of the Macedonia- Greece Accord..... 64

Нано РУЖИН
Геополитика на името 73

Горан Коевски, Дарко Спасевски

Придобивките за Република Македонија од успешно спроведените евроатлантски интеграции (економско-правни аспекти) 97

Љубомир Гајдов

Спогодбата од Преспа: промена на парадигмата во Република Македонија и за Република Македонија 109

Љупчо Арсовски

Република Македонија на крстопат – Каде бевме, каде сме и каде одиме: на проевропскиот пат или на патот кон неизвесност 117

Ѓорѓи Филипov

Интелектуалната сопственост на македонските и грчките компании и Спогодбата од Преспа – импликации 125

I ДЕЛ:

**МЕЃУНАРОДЕН И ПОЛИТИЧКИ КОНТЕКСТ И ЗНАЧЕЊЕ
НА СПОГОДБАТА**

14. Nano Ruzin-Evropska ideja i balkanskite ikonografii, Skopje : Kaeles, 2016, ISBN 978-608-4581-31-4, p.241
15. J. Monnet- La symbolique des lieux pour une géographie des relations entre espace, pouvoir et identité, Cyber géo : Europa Journal of Geography. Politique, Culture, Representation, document 56.07.4.1998, <http://cybergeo.revues.org/5316>.
16. Nano Ruzin-Evropska ideja i balkanskite ikonografii, Skopje : Kaeles, 2016, ISBN 978-608-4581-31-4, p.242
17. Eddie Rabeyrin-D'ou vient le contentieux Greco-macedonien ? Le Monde 24.01.2018
18. Application de l'accord intérimaire du 13 septembre 1995-Ex-République yougoslave de Macédoine c. Grèce, arrêt du 5 décembre 2011, C.I.J. Recueil 2011, Recueil des arrêts-Avis consultatifs et ordonnances, Arrêt du 5 décembre 2011, p. 649.
19. Application de l'accord intérimaire du 13 septembre 1995, I bid. p.649
20. Déclaration de M. le juge ad hoc Vucas- Application de l'accord intérimaire du 13 septembre 1995, Ibid. p.749.
21. <http://orientalreview.org/2015/01/14/how-chinas-balkan-silk-road-can-resurrect-south-stream/>
22. Francois Thual-L'idantitaire conduit a la barbarie, Geopolitique, islamisme, Russie, Balkans, Tchetchenie, conflits identitaires, <https://www.denistouret.net/textes/Thual.html>, str.1/6
23. Francois Thual, Ibid.str.2/6
24. Andrew Korybko, <http://orientalreview.org/2015/05/18new-stratgics-calculus-for-the-balkans-i>
25. Andrew Korybko- Partie I : Guerres Hybrides: Briser les Balkans/Partie II : Guerres Hybrides: Briser les Balkans-Le Partenariat strategique russo-chinos s'installe en Europe, <https://sansapriori.nrt/20/06/01/816-guerres-hybrides-briser-les-balkans,2/29,2>
26. Andrew Korybko, Ibid. 2/3
27. Andrew Korybko, Ibid. 3

Горан Коевски*
Дарко Спасевски**

ПРИДОБИВКИТЕ ЗА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ОД УСПЕШНО СПРОВЕДЕНИТЕ ЕВРОАТЛАНТСКИ ИНТЕГРАЦИИ (ЕКОНОМСКО-ПРАВНИ АСПЕКТИ)

РЕЗИМЕ

Од сѝекнувањето на независноста до денес, главен приоритет на Република Македонија е членство во Европската унија и во НАТО. Во целиот период се спроведени голем број реформи и иницијативи со цел да се исполнат критериумите за членство во овие организации. Целта на овој труд е да ја покаже корисноста за македонското општество во и за граѓанинот од димензија на економско-правните придобивки.

Клучни зборови: **економски развој, странски инвестиции, владеење на правото**

I. МАКЕДОНИЈА НИЗ ДВЕ ДЕЦЕНИИ ЕВРОАТЛАНТСКИ ИНТЕГРАТИВНИ ПРОЦЕСИ

Евроатлантските интеграции ја следат Република Македонија уште од првиот ден на нејзината независност. Со добивањето на независноста, главен приоритет на надворешната политика на Република Македонија

* Д-р, редовен професор, декан на Правниот факултет „Јустинијан Први“, Скопје.

** Д-р, вонреден професор на Правниот факултет „Јустинијан Први“, Скопје.

е полноправното членство во Европската унија и НАТО. Република Македонија воспостави дипломатски односи со ЕУ во декември 1995 година. Еден од клучните моменти во процесот на интеграција кон ЕУ е потпишувањето на Спогодбата за стабилизација и асоцијација во 2001 година, што следствено резултираше со стекнувањето на кандидатскиот статус за членство во ЕУ во 2005 г. Статусот земја-кандидат за членство во ЕУ беше политичко признание за постигнатиот напредок на земјата во остварувањето на реформските процеси и во градењето отворено, демократско општество и со него беше означен влезот на Република Македонија во повисока фаза од процесот на европската интеграција.¹

Паралелно со процесот на интеграција во ЕУ се одвиваше и процесот на интеграција во НАТО, кој започнува уште од 1993 година, кога Собранието на Република Македонија усвои резолуција за влез на земјата во НАТО. На 15 ноември 1995 г., Република Македонија го потпиша Рамковниот документ за пристапување кон програмата Партнерство за мир. Во тоа време, Република Македонија беше примена и во Северноатлантскиот совет за соработка, подоцна Евроатлантски партнерски совет. На 14 јуни 1996 година беше отворена Канцеларија за врски на Република Македонија, а при крајот на 1997 г. беше отворена и Постојаната мисија на Република Македонија во седиштето на НАТО во Брисел. Во април 1999 г. на Самитот на НАТО во Вашингтон, Република Македонија се стекна со статус кандидат за членство во Алијансата, со што започна со подготовка и реализација на Акциониот план за членство (АПЧ).

Се работи за процес кој временски е определен во две децении. Од фактите изнесени погоре, кога тој процес би се споредил со евроатлантските интегративни процеси на земјите од поранешниот источен блок, може да се увиди дека, нашата земја одредени дејства и фази успева да ги преземе и да ги заврши пред многу други земји, кои денес се членки на ЕУ и НАТО. Главна пречка во процесот на евроатлантските интеграции на Република Македонија, е проблемот што Грција го има со уставното име на нашата држава. И покрај ваквите подеми и падови на евроатлантските интегративни процеси за нашата држава, поддршката на граѓаните покажува дека овие процеси се од насушно значење за нив. Имено, според анкетата на ИРИ (Центарот за анкетни истражувања на Меѓународниот републикански институт) од август годинава (2018 година), поддршката за членство во ЕУ и НАТО продолжува да расте. Бројот на анкетираниите кои го поддржуваат зачленувањето на Македонија во

ЕУ порасна на 83 проценти – зголемување од шест проценти од август 2017 г., додека поддршката за НАТО исто така останува силна со 77 проценти. Тоа значи дека граѓаните се свесни за овие процеси и очекуваат со нивното позитивно заокружување да добијат голем број придобивки, а со цел задоволување на нивните потреби. Позитивни одгласи од евроатлантските интеграции на Република Македонија се очекуваат и од страна на бизнис-заедницата. Имено, бизнис-заедницата очекува дека стабилноста која ќе ја овозможат овие интерактивни процеси, од секој аспект – политички, економски, социјален и еколошки, е придобивка што по дефиниција е значајна за да се профилираат македонските фирми како доверливи партнери за соработка на кое било поле.²

На 17 јуни 2018 година се случува голем пресврт во овој процес со потпишувањето на Преспанскиот договор, за решавање на спорот помеѓу Република Македонија и Република Грција, кој треба да ја надмине последната значајна пречка во евроатлантските интегративни процеси за нашата држава. Договорот е потпишан во селото Нивици, на брегот на Преспанското Езеро, на грчката страна од езерото, од страна на министрите за надворешни работи на двете земји.

Преспанскиот договор презентира решение за спор со уникатната природа во меѓународното право и политика, за кој како преседан не постојат примери кои би дале насоки за надминување на спорови од ваков тип.

Во членот 2 на Преспанскиот договор се содржани одредби со кои се уредува начинот на кој треба да продолжи заглавениот процес на евроатлантски интеграции на Република Македонија. Покрај овој член од Договорот, од интерес за нашата држава се и одредбите од членовите 13 и 14 од Договорот, со кои се воспоставува поширока економска соработка во низа области како што се: инфраструктура, енергетика, земјоделство, туризам, трговија, индустрија итн. Одредбите од овие членови од договорот се очекува да ја зголемат трговската размена која постои помеѓу Република Македонија и Република Грција. Во овие околности, треба да се нагласи дека и покрај спорот за името што нашите две земји ги раздвојува сите овие години, помеѓу двете земји постои економска соработка која секоја година се зголемува. Решавањето на спорот треба да ги отстрани и последните бариери кои ќе овозможат уште поинтензивни економски односи, кои според процените имаат голем потенцијал.

Со потпишувањето на Преспанскиот договор и со Референдумот кој ни претстои, во пошироката јавност се отворија низа прашања како

² „Членството во ЕУ и НАТО нова перспектива за македонската економија“, достапно на <https://lokalno.mk/chlenstvoto-vo-eu-i-nato-nova-perspektiva-zamakedonskata-ekonomija/>, пристапено на 15.9.2018 година.

¹ Министерство за надворешни работи, достапно на http://mfa.gov.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=112&Itemid=391&lang=mk

што се: кои се конкретните придобивки од економско-правен карактер за граѓаните на Република Македонија, односно што ќе добијат граѓаните и кој ќе биде посебниот интерес за нивните секојдневни обврски и потреби, т.е. на кој начин ќе може да ги уживаат придобивките од членството во овие организации на микро ниво и на крајот, кое членството е поважно за државата, во НАТО или во ЕУ?

Споредбените искуства покажуваат примери на земји кои паралелно членуваат и во ЕУ и во НАТО, а такви се големото мнозинство држави во Европа. Дел од земјите се членки на НАТО, но не се членки на ЕУ и немаат таква тенденција, како што е примерот со Норвешка. Дел од земјите се членки на НАТО, но нивната аспирација е насочена и кон остварување на полноправно членство во ЕУ (на пример: Албанија, Црна Гора и Турција). По исклучок, постојат земји кои членуваат само во ЕУ, но не и во НАТО, каков што е примерот на Австрија, Финска, Ирска, Малта и Шведска.

Реалноста покажува дека за интеграцијата во ЕУ има помала расправа која ја преиспитува оваа потреба, но одредени тесни сегменти во македонското општество не може да ги увидат сите користи од НАТО интеграцијата. Причината за тоа е што треба да се зголеми обемот на дискусија во македонското општество со цел граѓаните да се запознаат со сите користи од НАТО интеграцијата. Па така, треба да се истакне дека НАТО во Резолуцијата 325 го промовира и го назначува економскиот и социјален развој, исполнувањето на милениумските цели на Обединетите нации и го охрабрува преземањето механизми со цел да се намали сиромаштијата, да се промовира доброто владеење, да се обезбеди квалитетно образование, заштита на човековите права (особено на жените и децата), како и да се поттикнат трговијата, заштитата на интелектуалната сопственост, развојот на земјоделството и заштитата на животната средина.³ Во таа насока може слободно да се каже дека сите активности и дејства на НАТО се насочени кон процесите на градење мир (peace building) и обезбедување сигурност и безбедност.⁴ Пример за ангажирање на НАТО во земја која не е членка, а со цел да обезбеди

мир и стабилност е Босна и Херцеговина, каде што НАТО имаше важна улога во обезбедувањето на мирот по војната во оваа земја.⁵

Секако се поставува и прашањето дали малите земји се само корисници на придобивките од членството во овие организации или, пак, тие придонесуваат со свој влог и на тој начин остваруваат корист за сите членки на организацијата. Едно истражување кое го анализира членството на Хрватска и Албанија во НАТО покажува дека овие земји, сразмерно на својата големина и економска моќ, придонесуваат за НАТО во целина, повеќе и од други земји.⁶

II. ЕКОНОМСКО-ПРАВНИ ПРИДОБИВКИ ЗА ГРАЃАНИТЕ ОД ЕВРОАТЛАНТСКИТЕ ИНТЕГРАТИВНИ ПРОЦЕСИ

Без да имаме намера да навлегуваме во прашања од политички аспект, а сè со цел да не се отстапи од карактерот на овој труд кој се насочува кон економско-правните аспекти, сепак ќе наведеме некои аргументи што ја определуваат и геополитичката определба на евроатлантските интегративни процеси.

Се работи за факти што се општо познати и прифатени од различните интересенти како такви.

Република Македонија по своите карактеристики претставува мала земја, со средно ниво на развој, којашто во голем број аспекти зависи од соработката и интеракцијата со големите меѓународни институции и организации.

Македонската економија како отворена економија е во голем дел интегрирана во глобалната економија. ЕУ е нашиот главен економски трговски партнер, учествувајќи со 80% од вкупниот извоз и со 61% од вкупниот увоз во 2017 година.⁷

Поврзаноста со ЕУ ја гледаме и во фактот што преку ИПА грантови, просечно околу 90 милиони евра влегуваат во нашата земја за различни инфраструктурни проекти.

³ Eglé Elena Šataitė, „Peace-Building Operations: The Case of Bosnia and Herzegovina“, достапно на <http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=434>, пристапено на 15.9.2018.

⁴ For the concept of peace building see: Charles T. Call, Elizabeth M. Cousens, „Ending Wars and Building Peace: International Responses to War-Torn Societies“, International Studies Perspectives, достапно на <http://peacealliance.org/cms/assets/uploads/2013/05/Ending-Wars-Building-Peace.pdf>, пристапено на 15.9.2018.

⁵ Статистички годишник, Државен завод за статистика, 2017 година.

⁶ Nathan M. Polak, Ryan C. Hendrickson & Nathan G. D. Garrett, „NATO Membership for Albania and Croatia: Military Modernization, Geo-Strategic Opportunities and Force Projection“, The Journal of Slavic Military Studies, Published online: 30 Nov 2009.

⁷ Статистички годишник, Државен завод за статистика, 2017 година.

³ Resolution 325 on economic development and security, достапно на <http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=434>, пристапено на 15.9.2018.

⁴ For the concept of peace building see: Charles T. Call, Elizabeth M. Cousens, „Ending Wars and Building Peace: International Responses to War-Torn Societies“, International Studies Perspectives, достапно на <http://peacealliance.org/cms/assets/uploads/2013/05/Ending-Wars-Building-Peace.pdf>, пристапено на 15.9.2018.

⁵ Статистички годишник, Државен завод за статистика, 2017 година.

⁶ Nathan M. Polak, Ryan C. Hendrickson & Nathan G. D. Garrett, „NATO Membership for Albania and Croatia: Military Modernization, Geo-Strategic Opportunities and Force Projection“, The Journal of Slavic Military Studies, Published online: 30 Nov 2009.

⁷ Статистички годишник, Државен завод за статистика, 2017 година.

Како балканска земја, Република Македонија има различна, но сепак важна стратемиска важност и значење за Алијансата во споредба со Бугарија, Грција, Албанија, особено што е земја без излез на море, која поради таа причина е многу зависна од пристап до море и до развиени пристаништа.

Три од петте соседи на Република Македонија се членки на НАТО.

Војска од земји-членки на НАТО, и тоа Соединетите Американски Држави и Норвешка, беше распоредена по барање на Македонија во 1992 година во рамките на мисијата на УНПРЕДЕП со цел да се обезбеди и да се гарантира безбедноста и суверенитетот во првите години од независноста на Македонија.

Она што е неоспорно е дека членството во Европската унија значи влез на пазар од 500 милиони потрошувачи, со што се намалуваат различните бариери и се овозможува да бидат искористени погодностите од единствениот европски пазар кој овозможува слобода на движење на стоки, услуги и луѓе. Истовремено се зголемува пристапот до различни извори на инвестиции, се поттикнува конкуренцијата, се подобрува генералната деловна клима, има влијание на продуктивноста, се воведуваат нови стандарди на безбедност и заштита на работниците, како и остварување на заштита на правата на работниците.

Во рамките на НАТО се интегрирани 29 земји-членки, со повеќе од 900 милиони жители. Иако може да се најдат одредени недоследности, сепак она што НАТО го прави успешен е фактот дека 69 години, односно од основањето до денес, не е забележана ниту една војна или сличен судир помеѓу земји-членки, што докажува дека е исполнета и целта поради која НАТО првично е основан.

На крајот, иако можеби не многу видливо, голем дел од реформите што се одвиваат со години наназад и кои сите државни институции ги преземаат, се насочени кон усогласување на македонското законодавство со европското законодавство. Во делот на транспонирањето на европското *Acquis Communautaire* во националното законодавство не сме допи (нотирано во речиси сите извештаи на Европската комисија за напредокот на Република Македонија). Она што недостасува се институционални реформи и капацитети за нивно спроведување и за тоа ни треба поддршка од Европската унија, која доколку не го прави тој притисок, разумно е да се постави праќањето во која насока би се движела нашата држава во таквата ситуација.

Секогаш е многу тешко и ограничено како да се измерат преку бројки промените и процесите во општествените науки. Со оглед на фактот што нашава држава во моментот не е членка на ЕУ и на НАТО,

придобивките од економско-правен карактер можеме да ги базираме на претпоставки и очекувања коишто може да ги определиме врз искуството на земјите што веќе го поминале патот што ние го поминуваме во моментот и се полноправни членки на ЕУ и НАТО.

Ваков тип анализи се направени во земјите од Источна Европа, но и во овие студии се забележуваат одредени ограничувања од методолошки аспект.⁸ Причината за тоа е што се работи за земји кои истовремено ги спроведуваат структурните реформи на своите економии, во насока на промена од планска во пазарна економија, а покрај тоа ги спроведуваат и процесите на интеграција во Европската унија и во НАТО, што не дава можност лесно да се измерат предностите од секој од овие процеси засебно.⁹ Сепак и сите овие методолошки опсервации не го спорат фактот дека евроатлантските интегративни процеси на земјите од Источна Европа и Југоисточна Европа, значајно придонесуваат за социо-економскиот и политичкиот развој на општествата на овие земји.¹⁰

Сите овие земји од Источна Европа и Југоисточна Европа кои се членки на ЕУ и НАТО, секако си поставиле едно реално и разумно прашање, дали би имале поголема или помала корист, доколку се одлучиле да не се интегрираат во ЕУ и во НАТО. Во таа насока, едно истражување прави симулација на случајот на Хрватска, како нејзината економија би се развивала доколку Хрватска не се придружеше на ЕУ, и на тој начин не би можела да ги искористи погодностите на единствениот европски пазар. Оваа симулација докажува дека Хрватска добила многу поголема корист со придружувањето во ЕУ.¹¹ Истата студија прави истражување и на развојот на капацитетите на институциите на Хрватска, којашто исто покажува дека користа е поголема за Хрватска и по ова прашање, во сценариото кога Хрватска е дел од ЕУ, наспроти сценариото кога Хрватска

⁸ Zukrowska Katarzyna, „The link between economics, stability and security in a transforming economy”, available at <http://www.nato.int/docu/colloq/1999/pdf/269-283.pdf>, accessed on 14.10.2016.

⁹ „Road to NATO: Sharing Integration and Membership experience – Economic NATO”, Economic Policy Research Center, available at http://eprc.ge/admin/editor/uploads/files/Nato_A4.pdf. Види и: Kriendler Johan, „Ukrainian Membership in NATO: Benefits, Costs and Challenges”, George C. Marshall European Center for Security Studies, достапно на http://www.marshallcenter.org/mcpu_blicweb/mcdocs/files/College/F_Publications/occPapers/occ-paper_12-en.pdf, пристапено на 14.9.2018.

¹⁰ Belke Ansgar, at all, „Prospective NATO or EU Membership and Institutional Change in Transition Countries”, Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit, достапно на <http://ftp.iza.org/dp4483.pdf>, пристапено на 16.9.2018.

¹¹ Arjan Lejour, Andrea Mervar Gerard Verweij, „The Economic Effects of Croatia’s Accession to the EU”, Ekonomski institut, Zagreb, стр. 15–19.

не е дел од ЕУ.¹²

Според искуствата што се бележат во Романија, може да се забележат многу позитивни аспекти од придружувањето во ЕУ. Имено, според последната процена на влијанието, благодарение на директната финансиска поддршка од европските фондови во периодот од 2007 до 2014 година се отворени 35.000 работни места, при што финансиски се помогнати 1.200 мали и средни претпријатија, што влијае во 2015 година бруто-домашниот производ на Романија да се зголеми за 4%.¹³ Нивото на странските директни инвестиции бележи голем раст со самото влегување на Романија во ЕУ. Во таа смисла, учеството на странските директни инвестиции во бруто-домашниот производ на Романија во 2005 година е 27%, додека во 2015 година изнесува 40%.¹⁴ Исто така се забележуваат и огромен број промени во различни други општествени области, вклучувајќи го владеењето на правото, правната држава, демократските вредности итн.¹⁵

Трендовите на Бугарија се, исто така, многу позитивни. Според Евростат за периодот од 2006 до 2016 година, бруто-домашниот производ на Бугарија, се зголемува од 28,7 милијарди евра на 45 милијарди евра. Уште еден интересен податок ги покажува позитивните импликации на членството на Бугарија во ЕУ. Имено, едно истражување на Евробарометар спроведено во 2007 година покажува дека 36% од граѓаните на Бугарија биле задоволни со нивните можности, додека пак процентот на задоволни граѓани во 2016 година изнесува 51%. Во рамките на европските структурни фондови, се реализираат голем број инвестиции, во транспортот и инфраструктурата, како што се проширување на софиското метро, автопатите до Тракија и Марица, подобрување на капацитетите на железницата, итн. Во односниот период, 900 милиони евра европски пари им беа доделени како заеми на 7.500 мали и средни претпријатија.¹⁶

Позитивни примери ги среќаваме и во Естонија и Литванија. Па така, во 2004 година при влезот на Естонија во НАТО, порастот на БДП бил 6,2%, за во наредните години да се зголемува за 9,3, односно 10,2%. Слична е состојбата и со Латвија, во 2004 година порастот на БДП бил

¹² Ibid., стр. 19–21.

¹³ "EU funding for Romania delivers on results", Panorama, European Commission, no. 60, spring, 2017.

¹⁴ Gábor Hunya, "Romania: Ten Years of EU Membership", Romanian journal of european affairs Vol. 17, No. 1, June 2017, стр. 10.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ "Bulgaria builds on the benefits of EU membership", Panorama, European Commission, no.60, spring, 2017.

8,3%, за да се зголемува последователно на 10,6%, односно за 11,8%). Зголемувањето на странските директни инвестиции во Естонија изнесува повеќе за три пати од влезот во НАТО: од 968,5 милиони евра на 3,1 милијарда евра.

III. ЗАКЛУЧОЦИ, ПРЕПОРАКИ И ПРЕДИЗВИЦИ

Најпрво треба да се истакне дека воопшто не постои доволна временска дистанција за научно фундирана анализа на импликациите на Преспанскиот договор врз евроатлантските интеграции на Република Македонија, но, тоа не нè спречува да отвориме научна расправа во дадениов контекст на меѓународни односи.

Двоценискиот спор што го имаме со Грција во однос на нашето уставно име, резултира, или барем се очекува да резултира, со разрешница преку Преспанскиот договор. Самиот факт што процесот на преговори кој резултираше со ваква форма на договор/спогодба, а беа потребни децении за да се дојде до токму таков договор, покажува дека тој претставува еднократна историска можност (one time opportunity). Ние како професори по трговско право сме научени дека договорите претставуваат согласност на волјата на договорните страни. Во еден обичен договор за продажба, купувачот и продавачот имаат секогаш спротивставени интереси, купувачот сака да плати помалку, продавачот сака да заработи што е можно повеќе. Оттука договорот ќе биде склучен само тогаш кога купувачот и продавачот ќе добијат претстава дека постигнале еквивалентност на своите интереси. По таа логика, доколку прашањето би се одложило за во иднина, а биле потребни дваесетина години преговарање за вакво решение, искуството покажува дека многу мали се можностите за постигнување решение со поинаква содржина кое би било поблиско и подопадливо за оние кои го спорат договорот и на двете страни. Во целиот тој контекст, на евентуалната проекција каков договор би се испреговарал во иднина, реалните околности, геополитичкиот момент, балканското опкружување и низа други фактори, кои доколку рационално ги анализираме, не ни даваат широк простор и уверување дека би добиле подобар договор. Оттука, овој договор во рамките на моментот е единствен начин да се откочат нашите евроатлантски интегративни процеси. Неуспехот на овие процеси и status quo пристапот се поблиску до воведување нестабилност и неизвесност на политички и економски план. Покрај тој, ќе бидеме изземени од можноста да ги користиме ресурсите на ЕУ, кои како привилегии им припаѓаат на земјите-членки на

Унијата. Овие погодности се оние истите погодности што ги преобразија општествата на сите земји од Источна Европа и од Југоисточна Европа, без исклучок. Секако, зависно од индивидуалните капацитети на овие земји, одделни земји имаа можност да бидат корисници во поголем обем на финансиските ресурси на Унијата, за разлика од други земји. Но, за тоа е одговорна секоја земја одделно.

Врз основа на сè досега изнесено во овој труд, многу е сигурно и извесно дека придобивките за Република Македонија од придружувањето ќе бидат големи за целото македонско општество. Ќе бидат многу пати поголеми од онаа состојба што ја имаме сега или, пак, во споредба со кое било друго алтернативно сценарио, за што сме скептични дека воопшто постои соодветна алтернатива.

Преспанскиот договор, според нас, е единствениот клуч кој ја отвора вратата за брз влез во НАТО и за отворање преговори за членство во ЕУ, а додека траат преговорите за членство во ЕУ, полека ќе се гради довербата со соседите.

Голям број тензии и потенцијални конфликти меѓу држави-соседи се намалени со интеграцијата во НАТО. Фактите покажуваат дека досега не се распаднала, ниту исчезнала, држава-членка на НАТО и ЕУ, иако имало проблеми. Пример за тоа се Турција и Грција, Грција и Албанија. Во отсуство на механизмите кои стојат на располагање на ЕУ и НАТО, споровите помеѓу овие земји можеби би се решавале на неизвесен и непријателски начин. Алијансата не дозволува распад на земја-членка. Покрај тоа, се обезбедува намалување на потенцијалните безбедносни ризици не само за државата туку и за алијансата, особено од аспект на стабилноста на Балканот.

Малите нации тешко може самостојно да влијаат во креирањето на глобални политики и во донесувањето на глобални одлуки. Но, нивниот глас може да се слушне преку нивна интеграција во наднационални организации, каква што е НАТО (еднаков меѓу еднаквите) и ЕУ. Пример за тоа е нашето искуство со Грција. Иако Грција е релативно мала земја во глобални рамки, со нејзиното право на вето, нас нè лиши од пристап до ЕУ и до НАТО. И не е само тој пример, туку уште посликовит е примерот на Словенија и Хрватска, каде што Словенија, мала земја, помала и од Грција, сепак врз основа на правото на вето, успеа да обезбеди поволен договор во граничниот спор со Хрватска. Исто така, членството во НАТО овозможува поголем удел во меѓународните процеси за обезбедување мир и стабилност преку засилено присуство во меѓународни вежби, маневри и мисии. Нашето искуство покажа дека ова е двостран процес. На почетокот на деведесеттите години на дваесеттиот век, нашата

земја беше обезбедена преку мисијата на УНПРЕДЕП. На почетокот на овој век, нашата војска е дел од мировните мисии во Ирак и Авганистан.

Членството во НАТО има своја цена, изразена преку вложувања значителни средства од буџетот за воени цели со цел да се запазат соодветни стандарди, но тие стандарди може да влијаат во развојот и на националната воена индустрија и економијата воопшто. По распадот на Југославија, македонската воена наменска индустрија речиси пропадна. Ова е еден од начините за нејзино заживување.

Зајакнување на крвките демократски институции и слободниот пазар и создавање поголема доверба во институциите на помладите држави-членки како и зајакнување на владеењето на правото и заштита на демократските вредности и достигнувања не е можно, или е многу тешко, ако отсуствува поддршката од Унијата или од НАТО. Пример за тоа се моменталните состојби со институционалниот развој на Унгарија. Намалување на корупцијата е, исто така, бавен процес со мали резултати за земјите кои се надвор од Унијата. Имаме и многу добар пример за тоа – Романија пред и по влезот во Унијата.

Искуствата од сите земји покажуваат дека економските бенефиции ги следат користите од правно-политички аспект. Без исклучок, во сите земји доаѓа до значително зголемување на бруто-домашниот производ како главен индикатор на општата економска состојба. Од балтичките земји и Полска на север па сè до Бугарија, Романија и Албанија на југ, преобразбата од планска економија во слободна пазарна економија, беше силно поддржана од страна на ЕУ. Преку евроатлантските интеграции се постигнува создавање перцепција за државата и за пазарот на стоки, услуги и на капитал како сигурна и стабилна дестинација за инвестирање на респектабилни инвеститори, што ќе резултира со забрзан економски развој. Интеграцијата доведува и до зголемен кредитен рејтинг што ќе влијае за подобра деловна клима како за странските, така и за домашните инвеститори. На крајот, во сите земји на Источна Европа, коишто се придружија на ЕУ и НАТО, модерниот развој се мери во два периода, и тоа период пред придружувањето кон ЕУ и НАТО и период по придружувањето.

Goran Koevski*
Darko Spasevski**

THE BENEFITS FOR THE REPUBLIC OF MACEDONIA
FROM THE SUCCESSFULLY IMPLEMENTED EURO-ATLANTIC
INTEGRATIONS (ECONOMIC-LEGAL ASPECTS)

ABSTRACT

From the moment of gaining independence until today, the main priority of the Republic of Macedonia is membership in the European Union and NATO. During the whole period, a number of reforms and adjustments have been implemented in order to fulfill the criteria for membership in these organizations. The aim of this paper is to show the economic-legal integrative benefits for Macedonian society and citizens.

Key words: **economic development, foreign investment, rule of law**

Љубомир Гајдов*

СПОГОДБАТА ОД ПРЕСПА:
ПРОМЕНА НА ПАРАДИГМАТА ВО РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА И ЗА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Благодарам за привилегијата што академикот Владо Камбовски ме покани по четврти пат да зборувам во овој дом на мудроста, и овојпат за битна тема за иднината на Република Македонија (РМ). Сепак, на почетокот би искажал жалење, што повторно не даваме придонес во културата на дијалог, темел на цивилизираната заедница. Си замина мнозинството од поканетите експерти откако си ги прочитаа рефератите со кои им се збогатуваат биографиите. Говореле во МАНУ за важна тема, во драматично време!

За разлика од некои денешни беседници, нема да ја раскажувам СоП, или да правам нејзина дескрипција. Ке се обидам да одговорам на двете битни прашања:

- (1) Зошто се потпиша ваква спогодба?
- (2) И, зошто сега?

Кога пред десет и пол години го посетив во неговиот дом во Шарлотсвил, крај Вашингтон, Лоренс Иглбергер, поранешен државен секретар на САД, еден месец пред Самитот на НАТО во Букурешт (2008), уште на вратата ми рече дека земјава ќе се вика *Northern Macedonia*! А не North Macedonia, како што нè стокмија нашиве преговарачи со Грција! Како да не чуле за Northern Ireland!

* ГИИСП Тинк тенк, Центар за стратешки истражувања, МАНУ.

Предавач по меѓународни односи, Универзитет Гоце Делчев, Штип.

Поранешен надворешнополитички коментатор/уредник, МТВ/Македонско радио.

* PhD., Full Professor, Dean of the Faculty of Law "Iustinianus Primus" – Skopje.

** PhD., Associate Professor, Faculty of Law "Iustinianus Primus" – Skopje.